

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

**ДОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ В
УКРАЇНСЬКИХ МЕДІАМАТЕРІАЛАХ НА ТЕМУ САМОГУБСТВА
У 2022-2023 РР.**

Кваліфікаційна робота
студентки 5 курсу, групи ЛЗЖ-51,
спеціальності «Журналістика»
Лутай Карини Станіславівни

Науковий керівник:
Цуріна Елеонора Олегівна
кандидат наук із соціальних
комунікацій

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МЕДІА ТА СУЇЦИД: ВПЛИВ, ПРИНЦИПИ ВИСВІТЛЕННЯ	
1.1. Дослідження впливу медіа на кількість випадків та спроб самогубства.	7
1.2. Рекомендації ВООЗ щодо висвітлення теми суїциду у медіаповідомленнях. .	15
1.3. Ситуація в Україні.	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЕРЕДОВИХ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА-РЕСУРСІВ НА ПРЕДМЕТ ДОТРИМАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ВООЗ	
2.1. Інтернет-медіа, як основний інформаційний ресурс.	24
2.2. Характер висвітлення суїциду на веб-порталі «ТСН»	32
2.3. Характер висвітлення суїциду на веб-порталі «УНІАН»	35
2.4. Потенційні наслідки недотримання рекомендацій щодо висвітлення суїциду українськими ЗМІ	37
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41

ВСТУП

Актуальність теми. Етика журналістів відіграє вирішальну роль у захисті благополуччя та психічного здоров'я людей, особливо коли йдеться про делікатні теми, такі як самогубства. ЗМІ мають владу формувати громадську думку та впливати на ставлення та поведінку людей. Дотримуючись етичних принципів, медіа-професіонали можуть сприяти відповідальному та співчутливому зображенню самогубства, уникаючи сенсаційності та надаючи точну інформацію, яка надає пріоритет безпеці та підтримці вразливих осіб. Вивчення дотримання принципів професійної етики в матеріалах українських ЗМІ повпливатиме на поточну практику та визначити напрямки для покращення. Це може стати джерелом інформації для дискусій щодо підзвітності ЗМІ, керувати розробкою етичних принципів і сприяти створенню медіа-середовища, яке надає пріоритет добробуту аудиторії, водночас вирішуючи важливу проблему самогубства у відповідальний та етичний спосіб.

У 2016 році Україна займала 14-е місце в світовому рейтингу за кількістю самогубств, де було зафіксовано 9952 випадки протягом року. Самогубства є однією з основних причин загибелі військових української армії, відповідно до даних, опублікованих у 2014 році. Вони складають від 18 до 50 відсотків усіх летальних випадків серед військових. Це пояснюється різними факторами, включаючи складнощі адаптації до жорстких умов військового життя та підвищений рівень стресу [31; 43; 49]. На той момент, Україна приймала участь у війні на сході країни, що суттєво вплинуло на психологічний стан військовослужбовців.

У 2019 році був опублікований методичний посібник під назвою «Психологічна оцінка суїцидального ризику у військовослужбовців». Її автори: О.М. Кокун, Н.А. Агаєв, І.О. Пішко, Н.С. Лозінська, Л.В. Корня. Видавалась під егідою Міністерства оборони України та науково-дослідницьким Центром гуманітарних проблем збройних сил України. За інформацією, що вказана в цій

роботі військовослужбовці перебувають під особливим психологічним та емоційним стресом, що може підвищити серед них ризик суїциду. Ця оцінка здійснюється за допомогою спеціальних психологічних тестів, бесід з військовослужбовцями та спостереження за їх поведінкою. Факторами, що підвищують суїцидальний ризик військовослужбовців, є: психічні розлади, посттравматичний стресовий розлад, недостатня соціальна підтримка, проблеми в особистому житті, доступ до зброї чи інших засобів самоушкодження [35]. Згідно до цього, маємо остерігатись тенденції збільшення кількості суїцидів серед військовослужбовців після початку повномасштабної війни, яка була розпочата 24 лютого 2022 року. Цей чинник також зумовлює актуальність теми диплому «Дотримання професійних етичних принципів в українських медіа-матеріалах на тему самогубства за період 2022 – 2023 рр.».

Окрім того, після початку повномасштабної війни в Україні у 2022 році існує значний ризик зростання кількості самогубств серед мирного населення. Для підтвердження цього було проведено інтерв'ю з кваліфікованим психотерапевтом Марго Орбелян, яка затвердила що:

- постійна загроза насильства, втрата близьких, переміщення та невпевненість у майбутньому можуть значно підвищити рівень стресу та сприяти розвитку проблем психічного здоров'я. Ці психологічні навантаження можуть перевантажити людей, роблячи їх більш сприйнятливими до суїцидальних думок;
- люди стають свідками насильницьких інцидентів, бомбардувань або руйнування будинків та інфраструктури або безпосередньо беруть участь у них. Такі травматичні події можуть призвести до посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та інших психічних захворювань, які пов'язані з підвищеним ризиком самогубства;
- розлука з родиною та друзями, переміщення та втрата єдності спільноти можуть посилити почуття ізоляції, безнадійності та відчаю, ще більше збільшуючи ризик самогубства;

- війни приносять економічні труднощі, такі як втрата роботи, обмежений доступ до основних послуг і фінансова нестабільність. Ці фактори економічного стресу можуть сприяти почуттю відчаю та безнадійності, штовхаючи людей розглядати самогубство як вихід із важких обставин.

Дані ВООЗ також свідчать про те, що у 20 – 30% осіб, які пережили травматичні події, може розвинути посттравматичний синдром, який несе за собою високий суїцидальний ризик [36]. Це ще більше підтверджує важливість дослідження теми дотримання професійних етичних принципів в українських медіаматеріалах на тему самогубства за останній рік.

Мета роботи – з'ясувати, чи дотримані в українських медіа-матеріалах за період з 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року професійні етичні принципи висвітлення теми самогубства за період з 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року, згідно рекомендацій ВООЗ.

Завдання дослідження:

- окреслити дослідження, щодо зв'язку медіа-повідомлень про випадки самогубства з подальшим зростанням загального відсотку суїцидів серед аудиторії споживання даної інформації;
- визначити професійні етичні принципи, щодо висвітлення теми самогубства для ЗМІ, згідно до рекомендацій ВООЗ;
- дослідити ступінь усвідомленості працівників українських ЗМІ, щодо впливу медіа-повідомлень на випадки суїциду;
- виявити найбільш популярні джерела інформації серед української аудиторії;
- проаналізувати матеріали з двох найпопулярніших українських інформаційних медіа на тему самогубства за період 2022–2023 рр., щодо їх відповідності професійним етичним принципам висвітлення теми самогубства;
- скласти рекомендації для українських ЗМІ щодо висвітлення теми самогубства у матеріалах, засновуючись на проведеному аналізі статей за період з 24 лютого 2022р. по 24 лютого 2023р.

Об'єкт дослідження – медіа-матеріали на тему самогубства з веб-порталів «ТСН» та «УНІАН» за період з 24 лютого 2022 по 24 лютого 2023рр.

Предмет дослідження – це відповідність цих медіаматеріалів професійним етичним принципам висвітлення теми суїциду.

Хронологічні межі дослідження: з 24 лютого 2022 по 24 лютого 2023рр.

Методи дослідження:

- історичний метод;
- метод аналізу;
- метод типологізації;
- метод кількісного підрахунку;
- метод інтерв'ювання.

Структура роботи зумовлена поставленими завданнями; робота складається зі вступу, двох розділів, висновків.

РОЗДІЛ 1

МЕДІА ТА СУЇЦИД: ВПЛИВ, ПРИНЦИПИ ВИСВІТЛЕННЯ

1.1. Дослідження впливу медіа на кількість подальших випадків та спроб самогубства

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, кількість самогубств у світі перевищує число 700 000 випадків на рік. За їх статистикою 2019 року, з усіх причин смерті самогубство займає четверте місце, серед осіб віком 15 – 29 [42]. Оскільки ЗМІ мають інформувати людей про подібні інциденти, є важливим дотримання професійних етичних принципів висвітлення цієї теми в медіа.

Всесвітня організація охорони здоров'я також підкреслює необхідність відповідального висвітлення випадків самогубства в медіа. Про це написано в доповіді 2014 року «Запобігання самогубствам: глобальний імператив». По-перше, у роботі зазначено, що безвідповідальне висвітлення теми самогубств в ЗМІ - це один з факторів ризику. По-друге, там наголошено, що ЗМІ може бути одним з інструментів профілактики суїциду, якщо дотримуватись певних принципів висвітлення [12, 11, 32, 35].

Суїцид – це соціально значуще питання, а тому, воно потребує уваги ЗМІ. Але вплив медіа-висвітлення випадків суїциду на подальшу поведінку аудиторії інколи ігнорується в Україні, через відсутність доказової бази, а саме чіткої статистики самогубств, для утвердження безпосереднього зв'язку [26, 143].

Дійсно, точно з'ясувати причини залишається неможливим та може бути лише гіпотетично встановленим з відносною імовірністю. До того ж, не утверджено, що ми можемо вважати конкретним доказом причини скоєного суїциду: лише матеріальні докази, залишені особою, яка скоїла суїцид або ж комплекс причин, які можна встановити у результаті дослідження ситуації. Саме через неоднозначність цього питання, науковці продовжують шукати докази впливу медіа на кількість суїциду у суспільстві.

Про те, як розвивались дослідження впливу медіа на суїцид, докладно написано в українському психологічному журналі, 2019 року. Працівники Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

(Л.А. Найдьонова Л.А. , доктор психологічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи, завідувачка лабораторії психології масової комунікацій і медіа-освіти та аспірантка Н.М.Заріцька) написали велику роботу для цього журналу, про еволюцію вивчення впливу медіа на суїцид. Там вони позначили історичну періодизацію досліджень впливу медіа на суїцид, де кожна стадія має свою назву та характеристику. [26, 145].

Перший етап – статистично-фіксаційний, припав на 1970 – 1989 рр.. У цей час науковці провели перші статистично-історичні дослідження, які дозволили зафіксувати зв'язок між повідомленням про суїцид в медіа та подальшим зростанням загальної кількості самогубств серед споживачів цього повідомлення [26, 145].

Так, у 1974 році американський соціолог Каліфорнійського університету Сан-Дієго Девід Філіпс увів термін «Ефект Вертера», який позначав окремий феномен у ЗМІ. Вислів описує копіювальну поведінку медіа споживачів, зокрема хвилі випадків суїциду після публікування популярних матеріалів з описом інциденту в медіа. [21].

Феномен був названий за аналогією з ситуацією, коли кількість самогубств зростає після публікації твору Йоганна Вольфганга фон Гете «Страждання молодого Вертера». Цей твір розповідав історію сентиментального героя – хлопця, який жив безтурботним життям, доки не зустрівся з невзаємним коханням, яке перетворилось у справжню одержимість, а завершилось самогубством головного героя. (посилання на книгу). Така романтизація суїциду підштовхнула читачів до копіювання поведінки героя, тож викликала хвилю самогубств серед аудиторії [5, 180].

Соціолог Девід Філіпс проводив дослідження з метою встановити закономірність між хвилями суїцидів та публікаціями в медіа про такі інциденти. Він аналізував статистичні данні самогубств у США з 1947 по 1968 роки та медіа

публікації, зокрема газетні статті, зазначеного проміжку часу. Таким чином, він зіставляв отриманні спостереження, щоб встановити зв'язок між зареєстрованими випадками самогубств та датами публікацій відповідних новин [21]. Дослідження та висновки Філліпса описані у роботі «Ефект Вертера. Самогубства та інші форми насилля є заразними», яка була опублікована видавництвом «The sciences» у липні 1985 року [50]. Проаналізувавши цю роботу, можемо виділити такі тези:

- чим детальніше описується випадок скоєного самогубства, тим більше відбувається ситуацій наслідування такої поведінки у аудиторії;
- чим гучніше публікація, тим більше зростає кількість самогубств;
- кількість самогубств зростала у тої групи людей, яка відповідала особистості та життєвої ситуації померлого, про якого йшлося в публікації;
- чим більше джерел розповсюджують інформацію про суїцид одночасно, тим ширшої уваги вона набуває, відповідно зростає ризик наслідкової поведінки;
- повідомлення про суїцид суспільно відомих людей збільшує ризик зростання загальної кількості суїциду серед аудиторії.

Отже, соціолог Девід Філліпс визначив низку закономірностей на основі статистичного й історичного аналізу, вказавши приклади, які очевидно підтверджують «ефект Вертера», як реально існуючий феномен. Він встановив, що кількість самогубств збільшувалась приблизно на 58 разів після оприлюднення гучних медіа-матеріалів з детальним описом суїциду [50].

Розглянемо відомі приклади періоду 1962–1989 рр., які підтверджують існуючий вплив медіа на суїцид.

Практичне підтвердження такого впливу – це наслідки трансляції австрійського серіалу «Смерть студента» на початку 1980-х років. Концепція серіалу полягала у тому, що початок кожної серії показував момент самогубства студента, який кидався під потяг. Як наслідок, в Австрії у цей час зросла кількість самогубств у метро. У Німеччині кількість самогубств у той час зросла на 175% серед осіб віком 15 – 19 років. Більшість самогубств були скоєні схожим чином, як показано в серіалі [58]. В Австрії був проведений експеримент Віденського центру кризової допомоги сумісно з працівниками Віденського метрополітену. Він полягав у

припиненні висвітлення в медіа інцидентів про смерті на рейках. У результаті вже через місяць кількість самогубств зменшилась в три рази. В австрійській пресі і досі діє заборона на висвітлення подібних подій [54].

У дослідженнях Філіпса був наведений приклад того, як опис суїциду відомої особи підвищує вплив на аудиторію. Мова йшла про смерть Мерлін Монро у 1962 році, яка привернула багато уваги преси. Ця подія викликала хвилю самогубств серед американок, піднявши загальний показник суїцидів на 10% [5, 180].

«Ефект Вертера» також підтверджується законом наслідування, яке є фундаментальним для соціальної поведінки. Особи, які знаходяться у кризовій життєвій ситуації, знаходять схожість із «героєм» інциденту та нібито отримують «дозвіл» на скоєння самогубства.

Протягом першого етапу вивчення впливу медіа на суїцид науковці шукали провідну пояснювальну модель цього самого впливу. Тобто шукали теорію, яка обґрунтує збільшення кількості самогубств після публікацій в медіа. Перша ідея – це була модель навіювання, яка допускає, що сама публікація в медіа про суїцид викликає наслідувану поведінку аудиторії [26, 146].

Австралійський дослідник Роберт Голдні написав огляд, у якому привів факти, досліджені іншими науковцями, які підтверджують модель навіювання як основну пояснювальну модель. Роберт Голдні назвав її сугестивно-імітаційною. Він використовував поняття «кластери суїциду». Термін ввели раніше науковці для пояснення самогубств, які відбувались близько по часу або території, схожим чином або у схожих обставинах з висвітленим в медіа інцидентом. Сугестивно-імітаційна модель пояснювала виникнення кластерів суїцидів саме впливом медіа-повідомлень на аудиторію, бо вони викликали імітаційну поведінку [26, 146, 147].

Другий етап дослідження впливу медіа на суїцид – критично-дискусійний, як його назвали Найдьонова Л.А. та Заріцька Н.М, припав на 1990 – 2000 рр.. Протягом цього періоду активно проводилась перевірка ефекту Вертера. Науковці використовували різноманітні методи аналізу та інші гіпотези пояснювальних моделей, працюючи з тими самими даними, які до цього аналізував Роберт Філіпс. Метою досліджень було більш точно дослідити, у чому конкретно полягає зв'язок

між медіа-повідомленням та кластерами суїцидів [26, 147]. Цей етап описаний в роботах австралійського дослідника Грехема Мартіна та психолога практика Меделін Голд [7].

Питання, на яке шукали відповідь науковці, полягало у тому, чим саме зумовлений ефект навіювання ЗМІ на аудиторію, а також, яким чином ЗМІ може відігравати профілактичну роль у питанні суїциду. Тобто, які принципи можна застосувати в ЗМІ, щоб зменшувати загальну кількість самогубств, а не навпаки [7, 200].

Першою Меделін описує модель «доза-реакція», яка означає, що саме кількість та пріоритетність медіа-повідомлень є ключовим фактором подальшої появи кластеру суїцидів. Тобто, згідно моделі, якщо стаття розміщена на перших шпальтах або розповсюджена у великій кількості, вона має більший вплив та ризик виникнення кластеру самогубств збільшується [7, 210]. Цю модель запропонував ще Роберт Філліпс. У часи другого етапу вона була остаточно доведена.

Також буда перевірена гіпотеза Філліпса про те, що негативний вплив медіа-повідомлення про суїцид збільшується, якщо у ньому йдеться про знаменитість. Науковці отримали спірні результати. Так, з'ясували, що серед людей похилого віку саме ця, умовна, модель «знаменитостей» є провідною причиною виникнення імітацій самогубства. При цьому, у всіх інших випадках, кластер суїциду виникав у тому разі, якщо публікація про самогубство відомої людини розташована на перших шпальтах, або широко розповсюджена. А після смерті Курта Кобейна у 1994 році взагалі не було зафіксовано наслідку у вигляді підвищення загальної кількості самогубств. Меделін припускає, що причина тому – негативне висвітлення смерті Курта зі сторони його дружини Кортні Лав та застосування рекомендацій від центру контролю за захворюваннями журналістами США [7, 210, 216].

Тобто, проаналізувавши роботу Меделін Голд, ми можемо прийти таких висновків:

- кластери суїциду викликає не сам факт публікації медіа-матеріалу про суїцид, для того мають бути певні умови та збіги. Конкретніше –

масштабність розповсюдження повідомлення, наскільки деталізовано опис інциденту та особи, яка вчинила самогубство, наявність романтизації заголовку та змісту повідомлення;

- якщо, при певних умовах, висвітлення теми суїциду в медіа може сприяти імітаційній поведінці з боку аудиторії, то, враховуючи це, можна урегулювати принципи медіа-висвітлення і використовувати, як інструмент профілактики суїциду [7, 210-213].

Ще, в цей період, було акцентовано увагу на дослідження, предметом яких був ефект від уникнення медіа-повідомлень про самогубство. А точніше, науковці дослідили медіа-матеріали тих країн, які вже ввели рекомендації щодо висвітлення суїциду в медіа та, відповідно, статистику суїциду в цих країнах. У США були прийняті рекомендації від Центру контролю за захворюваннями, а Американська асоціація суїцидології трактувала їх, як керівництво для журналістів. Це позитивно сприяло загальній статистиці суїциду. В Австрії також було введено низку правил, щодо висвітлення суїциду, після вищезгаданого експерименту з метро. Як результат, наприклад, в Австрії рівень самогубств було знижено на сім відсотка за перший рік, майже на 20% за наступні 4 роки [7, 214-216].

За статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я, Австрія, яка ввела регулювання медіа, щодо висвітлення теми самогубства, а також Австралія, яка з 2001 року слідувала цьому прикладу – посідають перші місця за мінімальним рівнем суїциду на сьогоднішній день (статистика посилання). Це може слугувати черговим доказом ефективності дотримання певних професійних принципів при висвітленні теми суїциду в медіа.

Автори статті в Українському психологічному журналі, спираючись на дослідження науковців, свідчать, що модель дози була змінена на мультипрограмну модель, яка характеризувала вплив кількості каналів розповсюдження медіа-повідомлення про суїцид, а також важливість специфіки цих повідомлень [26, 148].

Л.А. Найдьонова та Н.М. Заріцька назвали 2001 рік початком третього етапу дослідження впливу медіа на суїцид – етап доказової практики, який продовжувався до 2010 року. Сама назва періоду говорить про його

характеристику. У цей час науковці почали досліджувати шляхи запобігання негативного впливу медіа на кількість випадків суїциду, результати дотримання рекомендацій та критеріїв, щодо висвітлення, ускладнювали ці критерії та шукали найефективніші. Дієвість ефекту Вертера доводилась не в теорії, а на практиці. У критеріях висвітлення звертали увагу не тільки на частоту повідомлень, а і на їхню структуру [26, 148, 149].

У ці роки Медлін Голд сказала: «існування зараження суїцидом через медіа не потребує більше досліджень, оскільки природа і масштаб такого явища достатньо досліджені» [7, 208].

Найдьонова Л.А. та Заріцька Н.М зазначають, що найвпливовішою роботою етапу доказової практики стало мета-дослідження Стівена Стека, професора Центру дослідження самогубств та Університету штату Вейн (США). Він проаналізував більше 290 попередніх наукових досліджень і сформулював висновки, щодо реальних причин впливу медіа-повідомлень на повторення суїциду. Дослідивши цю інформацію, можемо виділити такі тези:

- висвітлення трагічних новин про знаменитостей в 14 разів більше викликало принцип наслідування поведінки серед аудиторії, ніж повідомлення про невідому людину;
- реальні факти про скоєння самогубства викликали в 4 рази більше випадків суїциду, ніж вигадан;
- повідомлення про спробу самогубства впливало на 94% більше, ніж про людину, яка вбила себе;
- ступінь схожості медіа-персонажа, як головна причина поведінки наслідування [26, 149, 150].

Стівен Стек запропонував нову пояснювальну модель для аргументації копіювальної поведінки аудиторії під назвою «модель диференційної ідентифікації», як основну. В її основі лежить вже відоме пояснення: ризик виникнення копіювальної поведінки у аудиторії збільшується по мірі схожості медіа-персонажа на людину, яка сприймає цю інформацію [26, 150].

Л.А. Найдьонова та Н.М. Заріцька у своїй роботі про еволюцію дослідження

впливу медіа на суїцид також говорять про виникнення моделі «сенсалізації» та «першочерговості повідомлення», які утворюють загальну моделі «структури повідомлення». Модель структури стверджує важливість деталей медіа-повідомлення для підвищення впливу на суїцид. Сенсалізація означає емоційне забарвлення, романтизацію, ажіотаж навколо медіа-повідомлення. Першочерговість означає розміщення повідомлення на першій шпальтах новин. Ці чинники значно підвищують негативний вплив медіа-повідомлення на аудиторію, про що вже повідомляв раніше Роберт Філліпс [26, 150].

Період доказової практики важливий тим, що медіа-виробники створюють практики створення та розголошення інформації про суїцид в медіа, враховуючи наукові дослідження та пояснювальні моделі [26, 150].

З 2011 року та досі продовжується процес дослідження впливу медіа на суїцид та впровадження професійних етичних принципів щодо цієї теми. Найдьонова Л.А. та Заріцька Н.М назвали його «етап глобального переосмислення» [26, 146].

Розглянемо приклад із сучасної масової культури, який є доказом «ефекту Вертера» у реальному житті. У 2017 році у мережі був запущений американський драматичний серіал від студії Netflix під назвою «13 причин чому». Сюжет картини – це історія самогубства старшокласниці, яка піддавалась цькуванню, серед свого оточення. Суїцид у серіалі було романтизовано: перед своїм вчинком, дівчина записала 13 касет з описом причин свого суїциду, звинувачуючи у цьому своїх однокласників. Наукове видання *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* звітувало, що після трансляції серіалу кількість самогубств серед дітей та підлітків дійсно зростає. В той же час Спільнота клінічної дитячої та підліткової психології США висловила думку, що серіал може послугувати тригером для вразливих неповнолітніх осіб. Також був розкритикований образ психолога у серіалі, оскільки він транслював бездієвість психотерапії, замість донесення важливості звернутись по психологічну допомогу.

13 лютого 2018 року була опублікована робота: «Суїцид, новини та інформаційні медіа». Її автори: Джейн Пірікс, професор та директор Центра психічного здоров'я Мельбурнської школи народонаселення та глобального

здоров'я, Варвік Блад, професора університету Канбера, Джоржиана Сазерленд, доцент Центру рівності в охороні здоров'я Мельбурнської школи народонаселення та глобального здоров'я та Діани Кар'єр, засновниця юридичної фірми «CLO». Вона була написана, як критичний огляд, на замовлення організації «Everymind», яка займається регулюванням питань суїциду, та за фінансування Департаменту охорони здоров'я Австралії. Ця робота є доповненням до попередніх оглядів Джейн Пірікс та Ваврік Блада, які були опубліковані у 2001 та 2010 рр. Її мета – розглянути попередні дослідження, щодо впливу медіа на суїцид, аналізуючи окремо вплив різних каналів медіа [37, 2].

Автори цього огляду дослідили окремо вплив газет, телебачення, книг, інтернет-видань, змішаних медіа. Всі результати вони структурували по окремих, для кожної дослідженої країни, таблицях, де вказували метод дослідження, проблематику, результати [37, 65-109].

У висновках огляду підкреслено, що автори не призивають до повної цензури ЗМІ щодо висвітлення суїциду, але закликають до відповідальної трансляції подібної інформації, посилаючись на результати своїх досліджень [37, 48].

Загалом, четвертий етап став періодом глобального переосмислення, перетворив роль медіа на засіб протидії самогубств, як зазначають Л.А. Найдьонова та Н.М. Заріцька у своїй роботі. У сучасності науковці прийшли до «багатофакторної моделі», яка свідчить про те, що на виникнення кластеру суїциду впливає не тільки роль медіа, а і особисті чинники аудиторії, наприклад, психологічний стан людини або економічні умови життя [37, 151]. Проте, роль медіа у суїциді залишається вагомою, тому все більше країн мають дотримуватися рекомендацій, розроблених сумісно з ВОЗ щодо висвітлення суїциду в медіа.

1.2. Рекомендації ВООЗ щодо висвітлення теми суїциду у медіаповідомленнях

Завдяки багаточисленним дослідженням науковців, в тому числі описаних в розділі 1.1, багато країн світу усвідомили наявність впливу медіа на виникнення

кластерів суїциду та деякі окремі організації розробили свої рекомендації, щодо висвітлення цієї теми. Наприклад, центри контролю та профілактики захворювань США, національний Інститут психічного здоров'я США, офіс головного лікаря США, адміністрації служби зловживання психоактивними речовинами та психічного здоров'я США, американський фонд із запобігання самогубствам, американська асоціація суїцидології, працюючи з Всесвітньою організацією охорони здоров'я, національним шведським центром дослідження самогубств та стратегією запобігання молодіжним самогубствам Нової Зеландії, розробили «Репортаж про самогубство: рекомендації для ЗМІ» [40]. У цьому виданні вони зазначають, що ЗМІ можуть відігравати, як просвітницьку роль у висвітленні суїциду, дотримуючись зазначених рекомендацій, так і негативно сприяти на кількість суїциду, ігноруючи ці рекомендації [40, 2]. Другий приклад ми бачимо на австралійському інтернет-ресурсі «Mindframe», де розміщений окремий розділ, присвячений покращенню висвітлення теми суїциду та психічного здоров'я для австралійських ЗМІ [44]. Схожі матеріали ми можемо знайти на ресурсах таких країн, як Австрія, Германія та інших [1; 8].

У 2000 році Всесвітня організація охорони здоров'я опублікувала загальні рекомендації, щодо висвітлення теми суїциду в медіа. Рекомендації були викладені у брошюрі, яка є додатком до всесвітньої ініціативи ВООЗ по запобігненню самогубств [11,5; 12]. Ці рекомендації були оновлені у 2017 році, їх можна знайти на офіційному сайті ВООЗ [11]. Ми аналізували версію документу ВООЗ 2017 року, щоб відокремити ряд рекомендацій на які можна спиратися у подальших дослідженнях висвітлення теми суїциду в українських медіа. Я обрала саме рекомендації ВООЗ, як пріоритетну думку, оскільки це Всесвітня організація, мета якої – турбота про здоров'я усіх людей в світі. Вона є членом Системи Організації Об'єднаних Націй і має мандат від 194 держав-членів, щоб керувати спільними зусиллями боротьби з низкою охорони здоров'я, таких як хвороби, епідемії, харчова безпека та ін. ВООЗ присвячує значну кількість часу та ресурсів дослідженню здоров'я та розробці узгоджених політик та програм, які допомагають суспільству управляти ризиками та забезпечувати здоровий спосіб життя для всіх [13]. Також,

деякі рекомендації окремих країн спираються на загальні рекомендації ВООЗ [8, 24; 40,1].

Проаналізувавши рекомендації ВООЗ, щодо висвітлення суїциду в медіа, можемо виділити такі тези:

- при інформуванні аудиторії, щодо випадку самогубства рекомендовано вказувати інформацію, щодо центрів, куди можна звернутись за допомогою, а також рекомендації, щодо методів самопомоги у разі кризових життєвих ситуацій;
- не дозволено розголошувати неправдиву інформацію та підтримувати стереотипи, щодо суїциду;
- особливо обережно висвітлювати випадки суїциду відомих осіб;
- мати обережність при спілкуванні з близьким колом осіб до людини, яка вчинила самогубство;
- не треба розміщувати новини про суїцид на перших шпальтах газет на журналів, головних сторінках інтернет-видань, серед перших новин у телемедіа, тощо;
- не треба акцентувати багато уваги в медіа на випадку суїциду, а також повторювати цю новину багато разів;
- не треба використовувати яскраві заголовки, а також не висвітлювати новину таким чином, щоб вона показувала суїцид, як нормальний спосіб вирішення проблем;
- не вказувати на метод скоєного самогубства, не описувати ситуацію детально: не вказувати місце, життєві обставини, тощо;
- не додавати у медіа-повідомлення фото та відео матеріали, а також, посилання [11, 8].

Всі ці рекомендації підводять до ідеї – не використовувати новину про суїцид в медіа, як сенсацію. Цитата ВООЗ: «Працівники ЗМІ повинні бути обережними, повідомляючи про самогубства, збалансовуючи «право громадськості знати» та ризик заподіяння шкоди» [11, 13].

1.3. Ситуація в Україні

Взаємозв'язок між висвітленням суїциду в ЗМІ та появою кластерів суїцидів є предметом занепокоєння та досліджень у всьому світі. Розуміння цього зв'язку має вирішальне значення для розробки ефективних вказівок і політики щодо мінімізації потенційних шкідливих наслідків репортажів ЗМІ для вразливих осіб. Однак в Україні відсутність чіткої та вичерпної статистики самогубств створює значні проблеми для точного дослідження цього зв'язку. У цьому розділі досліджуються обмеження, пов'язані з відсутністю чітких даних про самогубства в Україні, і наслідки, які це має для розуміння впливу висвітлення в ЗМІ на появу кластерів суїцидів.

У відкритому доступі можна знайти дані, щодо кількості смертей від самоушкоджень, але інші способи суїциду тут не враховані. Так, наприклад, смерть за причиною отруєння – це окрема категорія, навіть якщо це було самогубство. Так само із утопленням. Даних, щодо кількості спроб самогубства взагалі немає. (посилання на статистику)

Окрім цього, проаналізувати вплив «ефекту Вертера» на прикладі саме українських медіа, зіставляючи статистику та аналіз опублікованих матеріалів, як це було зроблено у світовому досвіді – неможливо. Статистика суїцидів в Україні публікується за місяць, що не дає проаналізувати вплив конкретної статті або ефіру на кількісні показники самогубств [26, 152].

Актуальна статистика суїциду за 2023 рік відсутня, останні дані маємо за січень 2022 року. Ми звернулись до ресурсу «Доступ до правди» із запитом про статистичні дані по самогубствах в Україні за 2022 – 2023 роки. Олена Вишневська, директор департаменту поширення інформації та комунікацій, відповіла мені, що під час воєнного стану неможливе формування статистичної інформації, оскільки частина фізичних, юридичних осіб і підприємців керувались правом не надсилати статистичні та фінансові звітності.

Однією з головних причин обмеженої доступності статистики самогубств в Україні є відсутність централізованої та стандартизованої системи звітності. Зараз

дані про самогубства в Україні збираються та зберігаються багатьма установами та організаціями, що призводить до фрагментарної та неповної інформації. Відсутність уніфікованого механізму звітності перешкоджає збору та аналізу точних даних, що ускладнює комплексну оцінку поширеності та моделей самогубств [12].

Також, самогубство залишається дуже стигматизованою темою в багатьох суспільствах, у тому числі в Україні. Стигматизація, пов'язана з самогубством, є значною перешкодою для надання точної статистики. Сім'ї та громади можуть неохоче розголошувати про смерть, пов'язану з самогубством, через побоювання соціального судження та передбачуваного впливу на репутацію померлого. Це приховування інформації ще більше посилює відсутність чітких даних про самогубства, перешкоджаючи зусиллям зрозуміти зв'язок між висвітленням у ЗМІ та кластерами самогубств [27, 368; 45, 35, 121-133].

Відсутність надійної статистики самогубств в Україні значно ускладнює розслідування кластерів самогубств і їх потенційний зв'язок із висвітленням у ЗМІ. Кластери самогубств, визначені як серія самогубств, що відбуваються протягом певного часу та в певному географічному регіоні, пов'язують із повідомленнями ЗМІ, особливо коли висвітлення робить сенсаційне або привабливе самогубство. Однак без точних і вичерпних даних про самогубства важко встановити чіткий зв'язок між висвітленням у ЗМІ та появою груп суїцидів в Україні [51, 1150-1174; 52, 2373-2382].

Щоб покращити розуміння зв'язку між висвітленням у ЗМІ та кластерами самогубств в Україні, вкрай необхідно створити надійну централізовану систему збору даних про самогубства. Ця система має включати стандартизовані протоколи звітності, співпрацю між відповідними тих, хто постраждав від самогубства. Всеосяжна та точна база даних про самогубства дозволить дослідникам більш ефективно досліджувати вплив висвітлення в ЗМІ та розробляти стратегії запобігання, засновані на фактичних даних [11].

Хоча відсутність чітких статистичних даних перешкоджає розслідуванням, відповідальне повідомлення ЗМІ залишається вирішальним для пом'якшення

потенційної шкоди. Медійні організації в Україні відіграють значну роль у просуванні етичних принципів висвітлення, які надають пріоритет добробуту громадськості. Виголошення сенсацій на тему самогубств, розповсюдження наочних деталей або романтизація самоушкодження може мати згубний вплив на вразливих людей. Сприяння відповідальним практикам звітності, таким як зосередження на профілактиці, надання інформації на гарячу лінію та уникнення відвертих зображень, може допомогти мінімізувати потенційний вплив висвітлення в ЗМІ на кластери самогубств [11].

Вирішення проблеми відсутності чіткої статистики самогубств в Україні потребує узгоджених зусиль різних зацікавлених сторін. Співпраця між державними установами, закладами охорони здоров'я, організаціями психічного здоров'я та засобами масової інформації має вирішальне значення для створення комплексної системи звітності. Крім того, просвітницькі кампанії, спрямовані на зменшення стигматизації навколо самогубства, можуть спонукати окремих людей і громади повідомляти про самогубство та відкрито обговорювати його. Лише завдяки цим колективним зусиллям Україна зможе наблизитися до розуміння складного взаємозв'язку між висвітленням у ЗМІ та кластерами самогубств і, зрештою, розробити ефективні стратегії профілактики [12].

Розуміючи цю потребу, 22 листопада 2017 року в Києві був підписаний Спільний акт угоди № 2 під назвою «Висвітлення теми суїциду в ЗМІ». Це є ключовим моментом у зверненні до практик відповідального повідомлення про самогубства в Україні. Угода мала на меті встановити керівні принципи для медіа-організацій щодо запобігання шкоди та сприяння відповідальному висвітленню делікатної теми самогубств [46].

Передумовою стало те, що в Україні спостерігалась сенсаційність новин, графічні зображення та недостатня обізнаність щодо практики відповідального звітування, які потенційно могли завдати шкоди вразливим людям. Так, у 2017 році відбулося сенсаційне висвітлення теми самогубств в Україні, пов'язане з "Синім китом", інтернет-феноменом, який поширився серед підлітків та молоді, інколи пов'язується з інцидентами самогубств. Проте, варто відзначити, що сама ідея

"Синього кита" як самогубства є широко розповсюдженою міфологією, а фактична кількість випадків, пов'язаних з цим явищем, досить обмежена. Сенсаційне висвітлення теми "Синього кита" в українських медіа мала велику вагу на психологічний стан молодих людей, особливо тих, хто був уразливим і мав проблеми з психічним здоров'ям. Деякі ЗМІ, шукаючи зацікавленість та аудиторію, поширили паніку та створили хвилю побоювань, сприяючи поширенню міфу та стигматизації навколо самогубств. Важливо зауважити, що серйозні наукові дослідження і підтвержені дані про широкомасштабне поширення "Синього кита" в Україні відсутні. Інформація про "Синій кит" зазвичай походила з соціальних мереж, а не з достовірних джерел. Це створило значну конфузю та неправильне сприйняття проблеми самогубств у суспільстві [47].

Усвідомлюючи нагальність відповідального висвітлення суїциду в ЗМІ, ключові зацікавлені сторони, а саме: Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство інформаційної політики України, представники ЗМІ (включаючи видавництва, телеканали, радіостанції та онлайн-платформи), експерти з психічного здоров'я, громадські організації, зосереджені на проблемах психічного здоров'я та попередження суїциду, об'єдналися, щоб створити вказівки щодо відповідального висвітлення самогубств у ЗМІ [28].

Спільний акт про угоду № 2 встановив низку керівних принципів і положень щодо регулювання висвітлення суїцидів ЗМІ в Україні. Ці принципи спрямовані на сприяння відповідальному звітуванню, одночасно захищаючи добробут громадськості. Основні положення угоди включали:

- медіаорганізації зобов'язуються розглядати тему самогубства з делікатністю та співчуттям, враховуючи потенційний вплив на вразливих осіб та їхні родини;
- ЗМІ погодилися віддавати пріоритет освітнім та профілактичним аспектам у своїх звітах, підвищуючи обізнаність про психічне здоров'я, наявні ресурси та мережі підтримки;
- в угоді наголошувалося на униканні графічних деталей і відвертих зображень методів самогубства, визнаючи їх потенційну шкоду та ризик зараження;

- медіаорганізації зобов'язалися використовувати відповідальну мову та фреймінг під час репортажів про самогубства, уникаючи сенсацій та гламуризації самоушкодження;
- надання інформації про ресурси психічного здоров'я, лінії довіри в кризових ситуаціях і служби підтримки стало важливою частиною відповідального звітування [46].

Цей акт був підписаний директором ТОВ ТРК «Україна» Вікторією Корогод, заступником генерального директора «StarLightMedia» Анатолієм Максимчуком, членом правління ПАТ «Національної суспільної телерадіокомпанії України» Юрієм Макаровим та був узгоджений правлінням Незалежної асоціації телерадіомовників. Сторони, які підписали угоду, зобов'язані дотримуватись зазначених правил висвітлення теми самогубства. Заходи по впровадженню цих правил включали навчання журналістів, встановлення внутрішньої політики та підвищення обізнаності серед медіа-професіоналів щодо відповідального звітування про самогубство. Угода також мала сприяти співпраці між медіа-організаціями та експертами з психічного здоров'я, сприяючи покращенню розуміння та співпраці у вирішенні цієї делікатної теми.

Однак, ефективність акту щодо запобігання негативному впливу ЗМІ на виникнення кластерів суїциду може бути обмеженою через його масштаби та охоплення. Одним із суттєвих обмежень угоди є те, що вона не охоплює всі ЗМІ в Україні. Хоча деякі великі медіа-організації брали участь в угоді добровільно, є численні менші, незалежні та онлайн-медіа-платформи, на які не впливають зазначені рекомендації. Ці ЗМІ можуть мати значне охоплення та вплив, особливо серед молодшої аудиторії, яка більш вразлива до впливу ЗМІ. Іншим важливим аспектом є відсутність механізму примусу та комплексного моніторингу медіа-контенту, пов'язаного з суїцидами. Акт передусім спирається на саморегулювання та добровільне дотримання медіа-організаціями, що може призвести до неузгодженості в дотриманні. Без належного моніторингу та правозастосування керівні принципи угоди можуть не виконуватися послідовно, що обмежує її ефективність у запобіганні негативному

впливу засобів масової інформації на кластери самогубців [46].

Для ефективного подолання негативного впливу ЗМІ на виникнення кластерів суїцидів необхідно впроваджувати комплексні заходи. Ці заходи мають поширюватися на всі медіа в Україні, включаючи як традиційні, так і цифрові платформи. Необхідно створити законодавчу або нормативну базу для забезпечення обов'язкового дотримання вказівок щодо відповідального повідомлення про самогубства. Крім того, створення централізованого моніторингового органу могло б допомогти наглядати за медіа-контентом і надавати керівництво та підтримку медіа-організаціям [37, 547-566].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПЕРЕДОВИХ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА-РЕСУРСІВ НА ПРЕДМЕТ ДОТРИМАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ВООЗ

2.1. Інтернет-медіа, як основний інформаційний ресурс

За останні десятиліття популярність усіх традиційних засобів масової інформації помітно знижується. Це пов'язано зі значним прогресом у галузі новітніх комунікаційних технологій. Те, що було актуальним ще у 90-ті роки ХХ ст., у ХХІ столітті вважається уже застарілим. Перехід до постіндустріального суспільства призвів до пошуку якісно нових форм отримання, пошуку та передачі інформації. Комп'ютеризація і глобалізація призводять до кардинальних змін на ринку ЗМІ. Ключову роль у формуванні нового інформаційного простору відіграє сьогодні саме Інтернет.

Подвійна природа інтернету, як джерела отримання інформації та як можливості її оперативного розповсюдження, обумовлює його стійкий розвиток. І перш за все – сегменту, який сьогодні іменується мережевою пресою (мережеві ЗМІ, Інтернет-ЗМІ, онлайн-ЗМІ – загальні назви ресурсів, які поширюють інформацію за допомогою каналів глобальної мережі).

На сьогодні не існує єдиної уніфікованої термінології для визначення інтернет-ЗМІ. Досить часто ми можемо зустріти паралельне вживання таких визначень, як онлайн-ЗМІ, нові медіа, цифрові медіа, Інтернет-ЗМІ, електронні ЗМІ, веб-ЗМІ, мережеві-ЗМІ, e-media, online-media тощо.

Крім питання щодо ідентифікації та специфічних властивостей інтернет-ЗМІ, іншою проблемою є відсутність юридичного статусу інтернет-ЗМІ в українському законодавстві. Так, Закон України «Про інформацію» визначає лише друковані та аудіовізуальні засоби масової інформації [10]. Аудіовізуальними засобами масової інформації є: радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис тощо. З одного боку, наведені положення Закону чітко не вказують на належність інтернет-

видань до засобів масової інформації, а з іншого – не заперечують в принципі таку можливість, адже даний перелік не є вичерпним.

Відповідно до статті 1 Закону «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», друковані видання можуть включати до свого складу інші носії інформації (платівки, дискети, магнітофонні та відеокасети тощо), розповсюдження яких не заборонено чинним законодавством [9]. Розширене тлумачення цієї статті дозволяє віднести до інших носіїв інформації також й Інтернет.

На відміну від України, наприклад, у США ще у 1998 році Верховний суд штату Нью-Йорк визнав усі сайти засобами масової інформації. Тобто будь-який автор, що публікує у мережі інформацію, вважається журналістом та має право поширювати та отримувати інформацію [15].

Таким чином, розглянемо що саме ми розуміємо під терміном «Інтернет-ЗМІ». Дослідниця М. Лукіна під онлайн-ЗМІ називає «вид інтернет-ресурсів, що виконують функцію засобів масової комунікації» [20, 47].

А дослідник О. Калмиков застосовує такі визначення поняття онлайн-медіа:

- Вебвидання – «гіпертекстовий інтерактивний ресурс (сайт, розділ сайту, портал, сукупність сайтів, пов'язаних перехресними посиланнями, форум, соціальна мережа), який є частиною глобального інформаційно-комунікативного простору з розміщеними на ньому матеріалами журналістського характеру»;
- Інтернет-ЗМІ – «професійне онлайн-видання, як правило, новинного характеру»;
- Вебверсія ЗМІ – «вебвидання із контентом, які підготовлюються немережевим ЗМІ, та розширені за рахунок додаткових журналістських матеріалів» [11].

Б. Потятинник виокремлює поняття «інтернет-видання», як широке коло веб-сайтів, що подають новинні, аналітичні матеріали та коментарі. О. Каплій називає мережевими ЗМІ ті видання, які не мають друкованої версії та виходять лише у мережі Інтернет [18].

М. Чабаненко ототожнює поняття «Інтернет-ЗМІ» та «інтернет-видання», адже, на її думку, поділити усі веб-ресурси на «ЗМІ» та «не ЗМІ» досить складно. При цьому інтернет-виданням дослідниця називає «не просто електронне видання, що розміщене у мережі, а особливий тип видання, який обов'язково розроблений на основі окремого веб-сайту». При цьому дослідниця пропонує такі відмінні ознаки інтернет-ЗМІ:

- наявність та регулярне оновлення медіа-контенту;
- наявність редакції та професійна організація медіаінформації;
- належним чином оформлені рубрикації;
- наявність матеріалів у класичних журналістських жанрах;
- партнерські зв'язки сайту з іншими інтернет-ЗМІ;
- високий рівень відвідуваності [56].

Є. Горний пропонує називати інтернет-ЗМІ ті сайти, періодичність оновлення яких становить не менше одного разу на рік і доступ до яких отримують не менше тисячі осіб. Подібною думки дотримується і А. Носик, виокремлюючи єдиний критерій ідентифікації інтернет-ЗМІ – масовість: на думку автора, якщо сайт є популярним, і у нього багато читачів, то його сміливо можна називати засобом масової інформації [56, 35].

О. Коцарев пропонує до інтернет-ЗМІ відносити лише ті сайти, що виконують функцію поширення переважно журналістської інформації, тобто інформації про суспільно актуальні події [17; 18].

Я. Засурський мережевим виданням називає будь-який сайт (або групу сайтів), який призначений для вирішення завдань, що властиві друкованим та/або немережевим ЗМІ [17].

Сайт «Вікіпедія» наводить нам визначення «українського інтернет-ЗМІ». Відповідно до нього, це – «інтернет-видання, що публікує новини, статті, оновлення та будь-яку супутню інформацію українською мовою, незалежно від фізичного розташування серверів, на яких розміщено сайт, чи країни, в якій зареєстровано це інтернет-видання» [14].

Дослідниця О. Шагалова основними ознаками інтернет-ЗМІ називає наступні:

- частоту оновлення інформації;
- кількість відвідувачів за добу;
- адресу сайту;
- ключові слова у назві ресурсу;
- дані про легалізацію інтернет-ЗМІ;
- відповідний професійний контент [15, 38].

Деякі дослідники виокремлюють такі відмінні риси інтернет-ЗМІ:

1. Актуальність та оперативність. Онлайн-журналістика передбачає постійне оновлення, інформація на сайті-ЗМІ може змінюватися постійно. У веб-видання немає такого поняття як «випуск» чи «номер». Новина в мережі з'являється миттєво. Після того, як вона написана, залишається лише викласти її на сайт, а це – лічені хвилини.

2. Гіпертекстовість – наявність вираженого зв'язку із іншими текстами. Гіпертекст дає унікальну можливість пов'язувати матеріали, даючи посилання за темою, які дозволяють користувачу онлайн-медіа прослідкувати всю історію розвитку того чи іншого явища. Завдяки гіперпосиланням, якими пов'язані різноманітні матеріали в Інтернеті, читачеві не потрібно декілька разів читати один і той же матеріал. Гіперпосиланням може виступати заголовок публікації, її короткий опис, основний текст, додаткові публікації у межах сайту, посилання на інші веб-ресурси.

3. Значний об'єм пам'яті мережевих видань та можливість архівування інформації. Оновлення онлайн-видання відбувається постійно, тому застарілу інформацію можна архівувати, перетворювати в базу даних із можливістю пошуку необхідних документів. Відвідувач сайту має доступ до значної кількості інформації, вона представляється йому у відсортованому та впорядкованому вигляді. Читач може легко скласти загальне враження про інтернет-ЗМІ та виконати огляд певної теми по дням, за тиждень, місяць, рік.

4. Важливою особливістю інтернет-ЗМІ є його інтерактивність. Так, користувач мережевих ЗМІ має можливість брати участь в різноманітних онлайн-опитуваннях, голосуваннях, форумах, чатах тощо. У ряді інтернет-ЗМІ відвідувачам пропонується оцінити прочитаний матеріал, відправити коментар його автору тощо.

5. Наявність мультимедійних елементів. У розпорядженні інтернет-ЗМІ такі засоби передачі інформації як текст, фото, звук, відеосюжети та анімація [15].

Наведемо також класифікацію інтернет-ЗМІ за такими критеріями:

1) Ступінь професійності – професійні та любительські. Професійні – це ті видання, у яких в якості творців виступають професійні журналісти, редактори та інші спеціалісти у галузі ЗМІ. Любительські – створюються тими, хто не має спеціальної освіти та не є спеціалістами у сфері масової інформації.

2) Доступність для читачів – загальнодоступні видання та видання з обмеженим доступом. Більшість видань у мережі Інтернет забезпечують необмежений доступ до інформації, що призначений для широкої аудиторії. Однак є й деякі ЗМІ, які по тим чи іншим причинам надають доступ до власних ресурсів лише для обмеженого кола зареєстрованих користувачів. Зазвичай це пов'язано із особливим характером, цінністю та ексклюзивністю інформації, а також необхідністю захисту авторського права.

3) Характер аудиторії – загальні та спеціалізовані.

4) Характер інформації, що публікується – новинні, інформаційні, аналітичні та змішані. Новинні сайти є різновидом інформаційних, однак вони спеціалізуються, перш за все, на оперативній подачі новин. Класичний приклад новинних сайтів – інформаційні стрічки, котрі створюються, у більшості випадків, інформаційними агентствами.

5) Частота оновлення – регулярно оновлювані, нерегулярно оновлювані, та ті, що оновлюються по мірі надходження інформації. Регулярно оновлювані – це такі мережеві ЗМІ, у яких чітко вказаний період оновлення. Нерегулярно оновлювані ЗМІ – це видання, що не мають чітко визначеної «періодичності». Вони

оновлюються зазвичай по мірі необхідності, яку визначає сам власник онлайн-видання.

б) Метод розповсюдження інформації та форма організації – сайти (веб-ресурси), розсилки (котрі розсилаються електронною поштою) та змішані видання. Сайт – це мережевий засіб масової інформації, що організований у формі веб-сторінки. Для «прочитання» цього виду ЗМІ користувач повинен зайти на сайт видання та просто знайти інформацію, яка його цікавить. Розсилка – це метод розповсюдження інформації, що полягає у «доставці» мережевої преси на електронну пошту адресата.

7) Характер інформації – якісні (елітарні), масові (популярні) та змішані (якісно-масові) [15, 42].

Дослідниця Ю. Костигова виокремлює дві основні категорії інтернет-ЗМІ: електронні версії друкованих видань та власне мережеві ЗМІ [17].

О. Каплій пропонує таку класифікацію інтернет-ЗМІ:

1. За типом свого змісту: новинні, коментарійні, змішані, авторські та редакційні.

2. За приналежністю: державні, медійні, та незалежні ЗМІ, котрі належать політичним групам або бізнес-структурам.

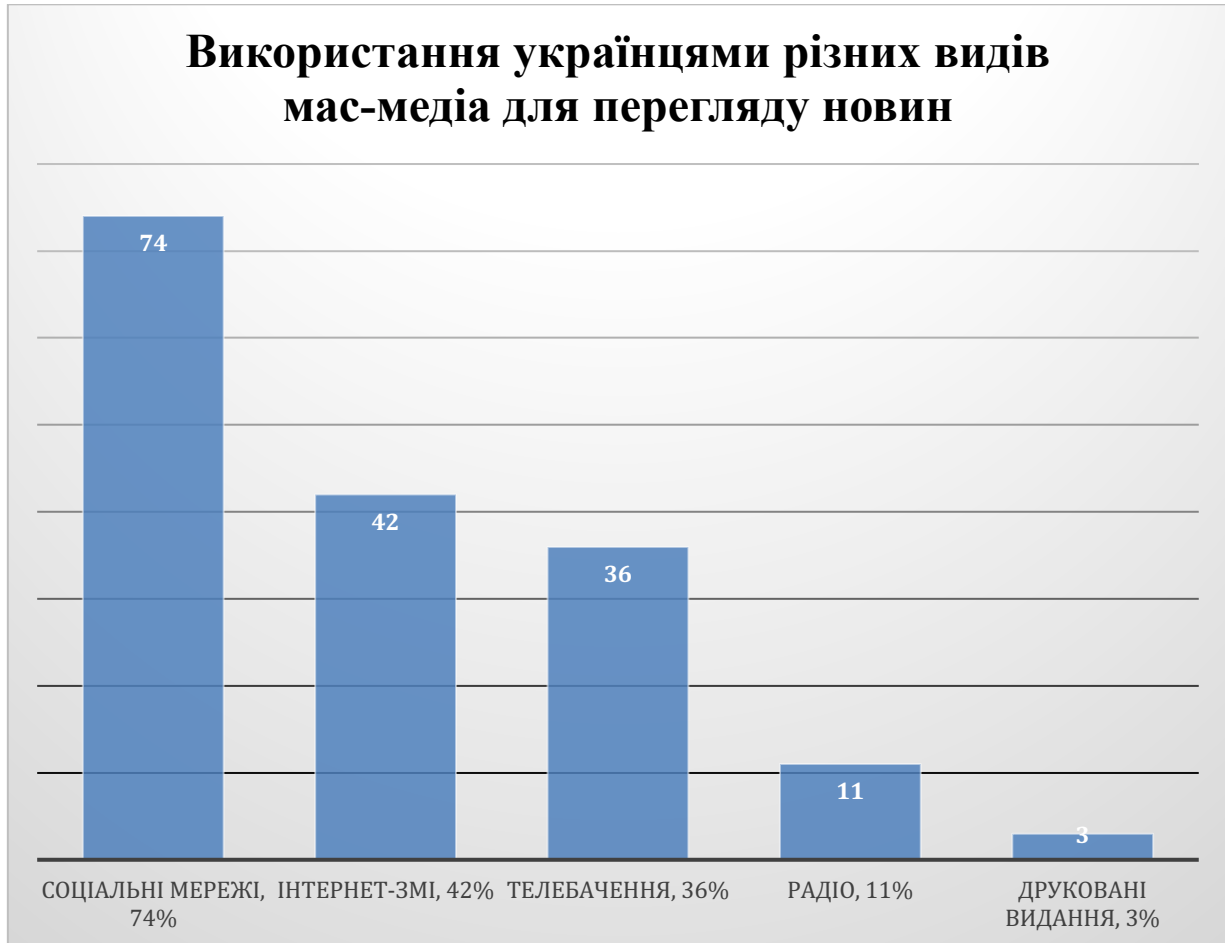
3. Залежно від тематики: монотематичні та політематичні, національні та регіональні [20, 42 – 43].

М. Лукіна розподіляє інтернет-ЗМІ на дві великі групи:

- електронні версії традиційних ЗМІ, які не копіюють їх, а проводять власну інформаційну політику;
- медіапроекти, що виникають в мережі та не мають офлайн-прототипів [20].

29 листопада 2022 у Києві відбулась прес-конференція, організована міжнародною організацією Internews. Дж. Маккормак, директорка Internews України та її заступниця О. Майдан висвітлювали тему «споживання» українцями різних типів медіа. Вони демонстрували результати опитування «USAID-Internews» 2022 року, яке було проведене з метою дослідження зміни медіа-

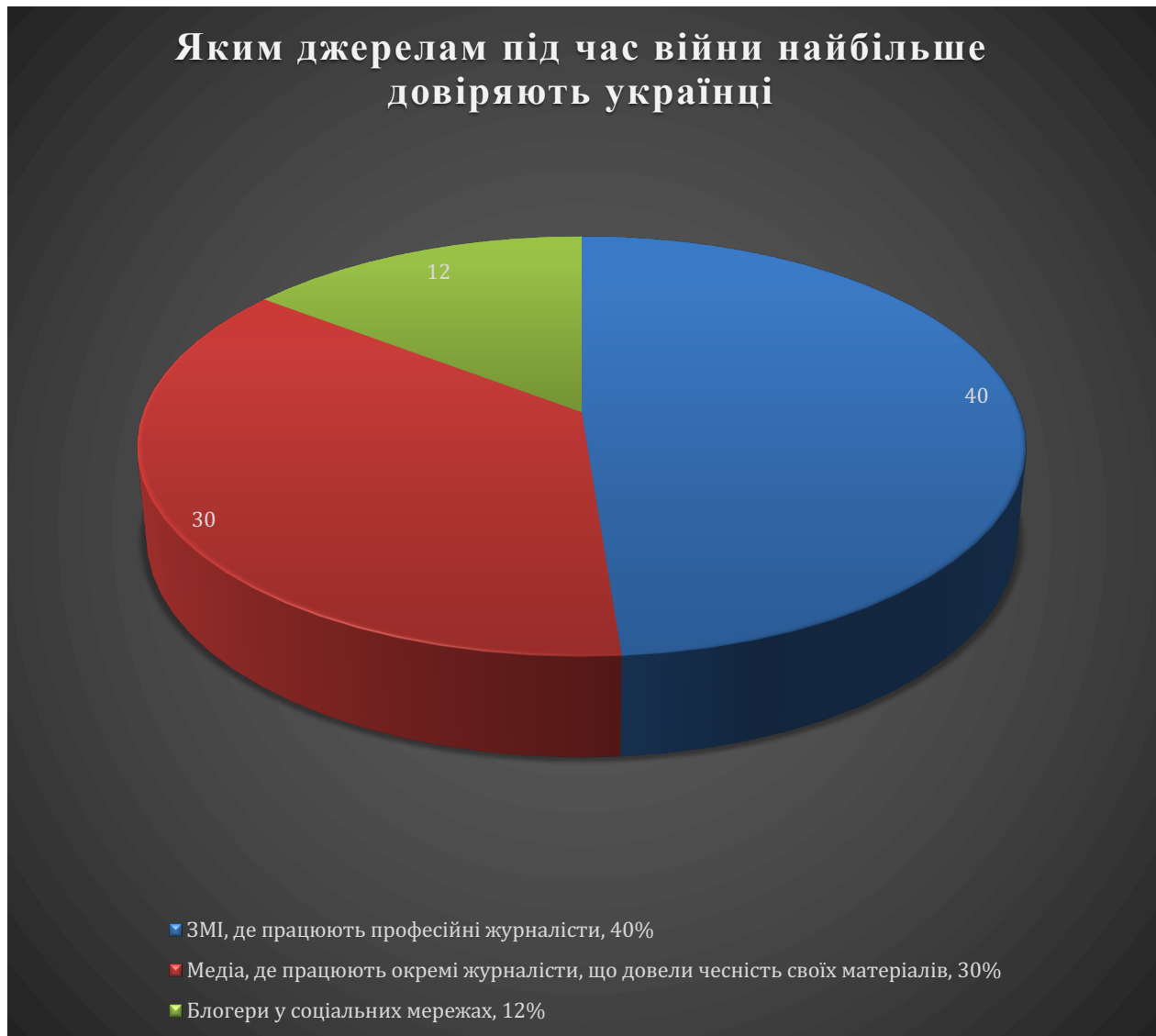
поведінки українців під час повномасштабної війни. Було опитано 4000 осіб з усіх регіонів України, окрім окупованих територій. За результатами опитування, 74% українців використовують соціальні мережі для перегляду новин, 42% використовують новинні інтернет сайти, 36% – телебачення, 11% – радіо, 3% – друковані видання (мал. 2.1).

Мал. 2.1. – Характер використання українцями різноманітних видів мас-медіа для перегляду новин у 2022 році

Така статистика зумовлена, в тому числі, наступними факторами: загальна світова тенденція на зростання популярності соцмереж, як джерела інформації, і відсутність доступу до телебачення та газет для українців в умовах війни. Серед соціальних мереж для перегляду новин 60% українців обирають Telegram, що є лідируючою позицією. Серед новинних інтернет-медіа місце в топі займають ТСН (21%), УкрНет (14%), та УНІАН (10%). 60% людей, які обирають телебачення для перегляду новин, використовують телемарафон «Єдині новини».

Також, за результатами опитування, яке було проведене 19 серпня 2022 року, понад 40% українців довіряють саме тим ЗМІ, і яких працюють професійні журналісти, ще 30% – довіряють окремим журналістам, які довели правдивість своїх матеріалів, ще 12% опитуваних довіряють блогерам, що публікують новини у соціальних мережах (мал. 2.2) [59].

Мал. 2.2. – ЗМІ, який найбільше довіряють українці

Спираючись на результати цих опитувань, для аналізу медіа-повідомлень про суїцид, на нашу думку, актуально обрати саме інтернет-медіа, зокрема новинні інтернет-ЗМІ, такі як «УНІАН» та «ТСН». Українське незалежне інформаційне агентство новин (УНІАН) – інформаційне агентство, що працює на ринку України з 1993 року. «УНІАН» входить до медіахолдингу І. Коломойського. У свою чергу, Телевізійна служба новин («ТСН») почала свою роботу із 1997 року. Спочатку

новини виходили лише на телебаченні, а згодом – і на сайті та у соціальних мережах. Тут працюють лише професійні журналісти, які чітко та об'єктивно висвітлюють українські та світові новини, саме тому ці онлайн-ЗМІ є якісними, і мають високий ступінь довіри українців.

2.2. Характер висвітлення суїциду на веб-порталі «ТСН»

На сторінках сайту «ТСН» нами було знайдено 30 статей, в яких журналісти висвітлювали питання суїциду за період з 24.02.2022 по 24.02.2023 рр. Із них, 20 статей – у яких ми не побачили порушень у питаннях висвітлення випадків самогубств. Натомість у 10 статтях такі порушення були.

Наприклад, у статті «Червона рута» – ліричний гімн України та смертний вирок для його автора Володимира Івасюка» було опубліковано фото із повішеним музикантом, описано місце та метод самогубства [55].

А у публікації «У Києві 61-річна жінка намагалася накласти на себе руки через хворобу чоловіка» прямо у назві статті вказали причину спроби суїциду [48]. Цитата: «Громадянка була у розпачі. Розповідала про хворобу чоловіка і про те, що не бачить сенсу жити далі, бо не може йому допомогти». Окрім того, було опубліковано фото жінки, та названо місце, де сталася спроба самогубства.

У статті «Вирішив піти на той світ, але не вдалося: що відомо про спробу суїциду путінської маріонетки – Медведєва» ми також знайшли деякі порушення, а саме:

- названі обставини спроби самогубства та місце;
- вказаний спосіб спроби суїциду [4].

Стаття «У Москві з нагородної зброї застрелився генерал розвідки у відставці» знову написана із одним з найпоширеніших порушень рекомендацій ВООЗ: вказаний спосіб суїциду [53]. Те саме бачимо й у статті «14-річна дівчина записала передсмертне відео і кинулась під потяг: подробиці трагедії у Львові» [38]. Окрім того, було опубліковано скрін із відео із зображенням дівчини, чого робити категорично не можна.

У публікації «Стояла на поручнях мосту: у Хмельницькому врятували жінку від самогубства (фото)» знову спостерігаємо те саме порушення: назване місце та спосіб спроби суїциду, а також опубліковане фото місця та самої жінки [39]. «Жінка має сімейні проблеми, через що і хотіла вчинити суїцид» - ця цитата передає, ніби автор виправдовує таку поведінку сімейними проблемами. У тексті є згадування, що жінку переконали, що «суїцид – це не єдиний вихід із ситуації». З чого складається враження, ніби це все ж таки вихід, але не єдиний.

Стаття «Моделі, які вкоротили собі віку» також опублікована із порушеннями: описано яким чином моделі покінчили життя самогубством, названі імена, опубліковані фото, описані способи самоушкоджень та життєві обставини. Окрім того, стаття написана у такому дусі, немовби іноді єдиний вихід з депресії, наркотичної чи алкогольної залежності – це самогубство. Ось цитата: «моделі, попри успішну кар'єру, красу та популярність, дуже часто страждали від депресій та наркотичної залежності, які в результаті ставали причиною їхніх самогубств». Подібні вислови повторюються протягом всієї статті, що укріплює враження нормальності такої поведінки. Не вказано ні слова про способи самодопомоги [16].

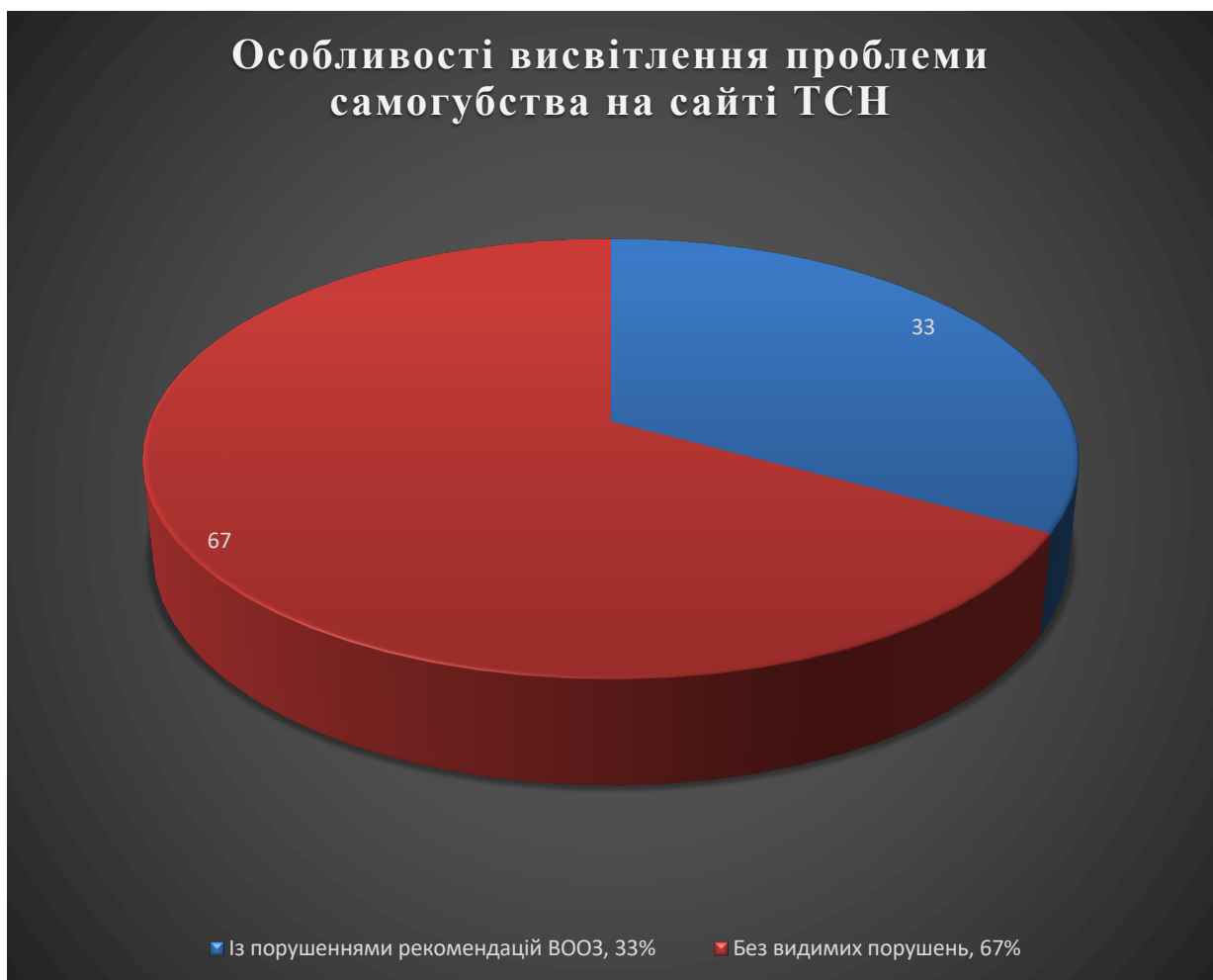
М. Бойко у своїй статті «Був на практиці, де його звинуватили в крадіжці: у Черкаській області знайшли мертвим 18-річного хлопця» знову ж таки порушує рекомендації ВООЗ щодо висвітлення питань самогубства: розкривається причина (через те, що молодика звинуватили у крадіжці інструменту), спосіб (повішення) та місце [3]. Позитивною стороною тут є те, що хоча б у самій назві статті немає прямої вказівки на суїцид.

У статті «У Польщі українець повісився на дорожньому знаку» знову знаходимо ті самі порушення: вказаний спосіб самогубства (при чому прямо у назві статті), а також причина (фінансові проблеми та сварки із дружиною) [57]. Окрім того, постійно повторюються слова «повісився», «вкоротив собі віку», «самогубець», «суїцид».

І знову те саме порушення: стаття «У Москві 14-річна школярка наклала на себе руки через нерозділене кохання до іншої дівчини» висвітлює спосіб самогубства та ймовірну причину (дівчина вистрибнула із вікна через нерозділене

кохання до іншої дівчини) [53]. Окрім цього, це порушення кодексу етики українського журналіста, а саме, пункту 18 про обережне висвітлення тем, що пов'язані з неповнолітніми [19].

Таким чином, у третині проаналізованих статей ми побачили порушення. Основою проблемою, на нашу думку, тут є те, що журналісти ТСН доволі часто самогубство подають як єдиний спосіб вирішення проблеми. Мало де вказується на те, що врятованим пояснюється той факт, що вкоротити собі віку – це не вихід. Крім того, також і не вказують центри, куди можна звернутися за допомогою та не наголошується на методах самопомоги у кризових ситуаціях.

Мал. 2.3. – Характер висвітлення теми суїциду на сайті ТСН за період 24.02.2022 – 24.02.2023 рр.

2.3. Характер висвітлення суїциду на веб-порталі «УНІАН»

На веб-сторінках видання «УНІАН» ми знайшли 24 статті, у яких згадувалося про самогубство. Із них, у 18 статтях ми не побачили наявних порушень щодо висвітлення питання самогубства, натомість у 6 статтях ці порушення були все ж помічені. Так, наприклад, у статті «Популярна актриса вчинила самогубство під час зйомок» було здійснено цілий ряд порушень:

- висвітлені думки матері популярної індійської акторки щодо її самогубства, детально описані причини її вчинку, та викрито подробиці цієї справи;
- у кожному абзаці ми бачимо слова «самогубство», «суїцид», «наклала на себе руки» (повторення);
- було додано фото акторки разом із її бойфрендом (попередньо, слідство вважає, що це він винен у її смерті) [24].

Цитата зі статті: «Мама дівчини розповіла, що хлопець вирішив розлучитися з Шармою, що дуже сильно вдарило по ній». При цьому, відсутні повідомлення про те, що розлучення – це не причина самогубства, натомість у разі важкого психологічного стану варто звернутись до спеціаліста.

А стаття «Швейцарський футболіст у віці 27 років покінчив життя самогубством, викинувшись з вікна» взагалі прямо у заголовку сенсаційно висвітлює спосіб самогубства [23]. Окрім того, детально описано час самогубства, місце його скоєння та попередню причину. Те саме ми можемо спостерігати і у статті «Кинувся під колеса поїзда: відомий экс-футболіст Атлетіко покінчив життя самогубством» [22]. Цікаво, що у цих статей один автор – В. Медяник, який знову прямо у заголовку називає спосіб суїциду, і за прикладом попередньої статті, детально описує час, деталі та причину такого вчинку (начебто через тяжку хворобу).

А у статті «Стало відомо, що Жан-Люк Годар покінчив життя самогубством» взагалі її автор пише так, наче самогубство – це іноді єдиний правильний спосіб закінчити життя, що є значущим порушенням [25]. Процитуємо: «Він не був

хворий, він просто втомився. І тому він прийняв рішення покінчити з цим. Це було його рішення, і для нього було важливо, щоб про це дізналися».

Також порушення є й у статті «Не хочу вмирати у ядерній війні»: москвичка скоїла самогубство та залишила дивну записку», де було названо точний спосіб вчинення суїциду 37-річної жінки із Москви [29].

У свою чергу, і у публікації «На Одещині сталося подвійне самогубство: чоловік повісився після смерті підлітка» бачимо порушення:

- по-перше вказано місце скоєння суїциду;
- по-друге, спосіб (а саме – повішення);
- по-третє, авторка статті додає ще й фото петлі (що явно є зайвим, і не відповідає рекомендаціям ВООЗ) [34].

Мал. 2.4. – Особливості висвітлення теми самогубства на сайті УНІАН за період 24.02.2022 – 24.02.2023 рр.

Окрім цього варто сказати, що у багатьох статтях на сайті «УНІАН» вже у самому заголовку згадується про самогубство, а у тексті подекуди взагалі

говориться про суїцид так, наче це єдине вирішення проблеми. Також у жодній із аналізованих статей не було вказано рекомендацій із приводу того, як запобігти цій проблемі, а також не названо центрів чи служб, які допомагають людині у кризовій ситуації.

2.4. Потенційні наслідки недотримання рекомендацій щодо висвітлення суїциду українськими ЗМІ

Як ми вже побачили із результату аналізу у попередньому підрозділі, найпоширенішими недотриманнями рекомендацій ВООЗ щодо висвітлення суїциду українськими ЗМІ є такі:

- висвітлення способу самогубства (спроби самогубства);
- висвітлення місця та подробиць щодо скоєння суїциду;
- наявність вказівки на самогубство як на єдиний спосіб вирішення проблеми;
- вираження позитивної оцінки або схвалення суїциду (так, наприклад, в одній зі статей було написано, що хворий 91-річний чоловік, здійснивши самогубство, закінчив так свої страждання, а, отже, було надано позитивну оцінку його діям);
- публікація фото з місця самогубства, а також фото осіб, які здійснили (намагалися здійснити) суїцид;
- часте повторення у межах однієї статті слів «самогубство», «суїцид», «вкоротити собі віку», «самогубець» тощо.

Висвітлення новин про самогубство у такому світлі може призвести до вкрай негативних наслідків. Так, наприклад, людина, що входить до зони ризику, після прочитання статті, в якій говориться, що суїцид – це єдине вирішення проблеми, і що особа, яка його скоїть, отримає вічний спокій та звільниться від проблем, легко зможе здійснити самогубство без зайвих розмірковувань. Публікація фото із місця подій, особливо із загиблим, взагалі має бути під забороною, адже для людей із підвищеною чутливістю це може бути причиною депресій, тим паче у такий

складний для країни час. А висвітлення конкретних способів та причин здійснення самогубства може наштовхнути людину, що перебуває у складній життєвій ситуації, здійснити суїцид (тим паче, ще й відповідно до прочитаного, обрати найбільш прийнятний для себе спосіб, залежно від причини такого вчинку).

Тож задля запобігання підвищення статистики самогубств в Україні, ми можемо запропонувати такі рекомендації для публікації вказаної теми у ЗМІ [складено автором на основі [30]]:

- розміщувати повідомлення про самогубства в тематичному розділі видання, наприклад, «Надзвичайні новини», підкреслюючи, що суїцид є наслідком комплексу проблем соціально-психологічного характеру, психічних розладів (найчастіше депресії), зловживання алкоголем, наркотиками які піддаються лікуванню;
- на фоні публікацій статей про суїцид чи його спроби, публікувати історії про те, як індивіду вдалося впоратися з труднощами, уникнувши суїцидальних дій, у тому числі завдяки своєчасній психологічній та соціальній підтримці і лікуванню;
- інформувати читачів про місцеві ресурси соціальної, психологічної, психотерапевтичної та психіатричної допомоги, у тому числі, й надавати контакти екстреної психологічної допомоги («Телефон довіри»);
- для правильної інтерпретації інформації про випадки самогубства або спроби самогубства користуватися допомогою компетентних спеціалістів у галузі суїцидології, утримуючись від здогадок про причини самогубства до остаточного висновку судово-медичної експертизи та висновків слідства;
- використовувати загальноживану, стилістично та емоційно нейтральну лексику. Замість слів «суїцид» і «самогубство» у заголовках статей та репортажів, а також термінів «самогубець», «особа, що вчинила самогубство» застосовувати словосполучення «померлий внаслідок самогубства», «смерть у результаті самогубства». Окрім цього, варто уникати частих повторів указаних слів.

ВИСНОВКИ

У ході роботи були окреслені дослідження впливу медіа-повідомлень про випадки самогубства на загальний відсоток суїцидів серед аудиторії, що споживає цю інформацію. Результати вказують на наявність позитивної кореляції між поширенням таких повідомлень і зростанням суїцидальної поведінки серед групи осіб, що піддаються впливу цих матеріалів. Це свідчить про необхідність уважного і етичного підходу до висвітлення теми самогубства у ЗМІ.

На основі рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) були визначені професійні етичні принципи, які повинні керувати висвітленням теми самогубства в ЗМІ. Вони включають обмеження деталей трагедії і графічного зображення самогубств, акцент на запобіганні та пошуку допомоги, а також збалансований підхід до інформування про події такого характеру. Дотримання цих принципів є ключовим для зменшення негативного впливу медіа-повідомлень на суїцидальну поведінку.

Українські ЗМІ показали недостатню усвідомленість стосовно впливу медіа-повідомлень на випадки суїциду. Багато ЗМІ не враховують рекомендації ВООЗ та використовують неконтрольовані і некоректні методи висвітлення цієї проблеми. Це може сприяти поширенню суїцидальних ідей серед аудиторії.

Аналіз показав, що найпопулярнішими джерелами інформації серед української аудиторії є веб-портали та соціальні медіа. Ці джерела мають великий вплив на формування думок та поглядів громадськості. Тому важливо, щоб самі ЗМІ були відповідальними інформаційними джерелами та дотримувалися етичних принципів при висвітленні теми самогубства.

Проведений аналіз медіаматеріалів з двох найпопулярніших українських інформаційних джерел показав, що ці матеріали не завжди відповідають професійним етичним принципам висвітлення теми самогубства. Було проаналізовано більше 50 статей опублікованих на сайті «ТСН» (30) та «УНІАН» (24). Так нами було виявлено, що 33% від загальної кількості статей на сайті «ТСН» мають порушення рекомендацій ВООЗ, а на сайті «УНІАН» статистика складає

25% статей із порушеннями. Виявлено випадки некоректного висвітлення інформації, надання сенсаційності матеріалам, використання несанкціонованих методів та незабезпечення балансу в повідомленнях, а також відсутність інформації про центри психологічної допомоги та психологічної підтримки у самих матеріалах.

Ми склали рекомендації, що базуються на проведеному аналізі, які мають на увазі належне навчання журналістів з етики висвітлення теми самогубства, встановлення внутрішніх правил та контролю в ЗМІ, а також посилення співпраці з експертами та організаціями, що займаються запобіганням суїцидам.

Отже, для покращення ситуації і запобігання негативному впливу медіа-повідомлень про самогубства необхідно впроваджувати в ЗМІ професійні етичні принципи, підвищувати усвідомленість та навички журналістів, а також співпрацювати з організаціями, що займаються проблематикою суїцидів. Це допоможе створити здорове інформаційне середовище, зменшити ризик поширення суїцидальних ідей і сприяти соціальному благополуччю українського суспільства.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Austrian Association for Suicide Prevention [Електронний ресурс] // medienguide – URL: <https://www.suizidpraevention.at/medienguide/>.
2. Бережанський І. У Москві 14-річна школярка наклала на себе руки через нерозділене кохання до іншої дівчини. URL: <https://tsn.ua/svit/u-moskvi-14-richna-shkolyarka-naklala-na-sebe-ruki-cherez-nerozdilene-kohannya-do-inshoyi-divchini-2325745.html>.
3. Бойко М. Був на практиці, де його звинуватили в крадіжці: у Черкаській області знайшли мертвим 18-річного хлопця. ТСН. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/buv-na-praktici-de-yogo-zvinuvatili-v-kradizhci-u-cherkaskiy-oblasti-znayshli-mertvim-18-richnogo-hlopca-1959220.html>.
4. Вирішив піти на той світ, але не вдалося: що відомо про спробу суїциду путінської маріонетки – Медведєва. ТСН. URL: <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/virishiv-piti-na-toy-svit-ale-ne-viyshlo-scho-vidomo-pro-sprobu-suyicidu-putinskoyi-marionetki-medvedyeva-2097793.html>.
5. Вишньовський В. ФЕНОМЕН НАСЛІДУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ЕФЕКТУ ВЕРТЕРА / В. Вишньовський, А. Ізмаїлова. // Socio-Economic Problems and the State. – 2021. – С. 177–183.
6. Від «Трухи» до Гордона: найпопулярніші канали українського сегмента Telegram [Електронний ресурс] // ДМ. – 2022. – URL: <https://detector.media/monitorynh-internetu/article/202665/2022-09-09-vid-trukhy-do-gordona-naupopulyarnishi-kanaly-ukrainskogo-segmenta-telegram/>.
7. Голд М. Самогубство і ЗМІ / Меделін Голд. // ANNALS NEW YORK ACADEMY OF SCIENCES. – С. 200–224.
8. Домандль Д. Посібник із повідомлення про самогубство / Д. Домандль, Г. Клавдій Стоун, Т. Нідеркротенталер. // Центр втручання: Німеччина. – 2014. – С. 1–24.
9. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в

- Україні». Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.
10. Закон України «Про інформацію». Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
11. Запобігання самогубствам: ресурс для медіа-професіоналів [Електронний ресурс] // WHO. – 2017. – URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/258814/WHO-MSD-MER-17.5-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
12. Запобігання самогубств. Глобальний імператив.// Geneva: World Health Organization. – 2014. – С. 97.
13. Інформація про ВООЗ [Електронний ресурс] // ВООЗ – URL: <https://www.who.int/ru/about>.
14. Інтернет-ЗМІ: стаття із «Вікіпедії». Вікіпедія: Вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82-%D0%97%D0%9C%D0%86>.
15. Каплій О. В. Класифікація засобів масової інформації. Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 50. С. 35 – 46.
16. Каранковська Ю. Моделі, які вкоротили собі віку. ТСН. URL: <https://tsn.ua/lady/zvezdy/zvezdy/modeli-scho-vkorotili-sobi-viku-1966954.html>.
17. Коцарев О. О. Інтернет-сайти: функціонально-змістова типологія. URL: http://wwwphilology.univer.kharkov.ua/katedras/prof_sites/kotsarev/kots_article_.pdf
18. Коцарев О. О. Типологія інтернет-ЗМІ. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. 2006. Том 19 (58). № 5. С. 321 – 324.
19. Кодекс етики [Електронний ресурс] // Комісія з журналістської етики – URL: <https://cje.org.ua/ethics-codex/>.
20. Лукіна М. М. ЗМІ у просторі Інтернет. Київ, 2005. 87 с.

21. Марсден П. Операціоналізація меметики - самогубство, ефект Вертера та робота Девіда П. Філіпса / Марсден Пол.
22. Медяник В. Кинувся під колеса поїзда: відомий экс-футболіст Атлетіко покінчив життя самогубством. Уніан. URL: https://sport.unian.ua/football/kinuvsvya-pid-kolesa-pojizda-vidomiy-eks-futbolist-atletiko-pokinchiv-zhittya-samogubstvom-12048942.html?_gl=1*1pduotz*_ga*NzA1MjI0NDM2LjE2ODUzNjY0ODE.*_ga_238PLP1PQZ*MTY4NTQ2NzQ2Mi4yLjEuMTY4NTQ2OTM5OC41OS4wLjA.*_ga_P6EEJX21DY*MTY4NTQ2NzQ2Mi4yLjEuMTY4NTQ2OTM5OC41OS4wLjA.*_ga_TECJ2YKWSJ*MTY4NTQ2NzQ2Mi4yLjEuMTY4NTQ2OTM5OC41OS4wLjA.*_ga_DENC12J6P3*MTY4NTQ2NzQ2Mi4yLjEuMTY4NTQ2OTM5OC41OS4wLjA.
23. Медяник В. Швейцарський футболіст у віці 27 років покінчив життя самогубством, викинувшись з вікна. Уніан. URL: https://sport.unian.ua/football/shveycarskiy-futbolist-u-vici-27-rokiv-pokinchiv-zhittya-samogubstvom-viknuvshis-z-vikna-12052416.html?_gl=1*1ypre9t*_ga*NzA1MjI0NDM2LjE2ODUzNjY0ODE.*_ga_238PLP1PQZ*MTY4NTQ2NzQ2Mi4yLjEuMTY4NTQ2ODgzMC42MC4wLjA.*_ga_P6EEJX21DY*MTY4NTQ2NzQ2Mi4yLjEuMTY4NTQ2ODgzMC42MC4wLjA.*_ga_TECJ2YKWSJ*MTY4NTQ2NzQ2Mi4yLjEuMTY4NTQ2ODgzMC42MC4wLjA.*_ga_DENC12J6P3*MTY4NTQ2NzQ2Mi4yLjEuMTY4NTQ2ODgzMC42MC4wLjA.
24. Могилевич Д. Популярна актриса вчинила самогубство під час зйомок. Уніан. URL: <https://www.unian.ua/lite/stars/populyarnaya-aktrisa-sovershila-samoubiystvo-vo-vremya-semok-12091752.html>.
25. Могилевич Д. Стало відомо, що Жан-Люк Годар покінчив життя самогубством. Уніан. URL: <https://www.unian.ua/lite/stars/stalo-vidomoshcho-zhan-lyuk-godar-pokinchiv-zhittya-samogubstvom-11977995.html>.
26. Найдьонова Л. А. ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ МЕДІА НА СУЇЦИД: ЕВОЛЮЦІЯ ПОЯСНЮВАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ І УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ /

- Л. А. Найдьонова, Н. М. Заріцька. // UKRAINIAN PSYCHOLOGICAL JOURNAL. – 2019. – №1. – С. 141–160.
27. Нідеркротенталер Т. Зв'язок між повідомленнями про самогубства в ЗМІ та самогубствами: систематичний огляд і мета-аналіз. / Т. Нідеркротенталер, М. Браун, Д. Пірікс. // BMJ. – 2020. – С. 368.
28. Національна стратегія психічного здоров'я України на 2013-2023 [Електронний ресурс] // МОЗ України. – 2013. – URL: <https://www.moz.gov.ua/uploads/2/22884-natstrat-2013-2023.pdf>.
29. «Не хочу вмирати у ядерній війні»: москвичка скоїла самогубство та залишила дивну записку. Уніан. URL: <https://www.unian.ua/russianworld/ne-hochu-vmirati-u-yaderniy-viyni-moskvichka-skojila-samogustvo-ta-zalishila-divnu-zapisku-11964546.html>.
30. Настанови із запобігання самогубствам у країнах світу. 2021. 146 с.
31. Оцінки рівня самогубств, стандартизовані за віком оцінки по країнах [Електронний ресурс] // World Health Organization. – 2021. – URL: <https://apps.who.int/gho/data/node.main.MHSUICIDEASDR?lang=en>.
32. Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа [Електронний ресурс] // УКРІНФОРМ. – 2022. – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3621415-opituvanna-usaidinternews-sodo-spozivanna-media.html>.
33. Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа [Електронний ресурс] // Ukrinform TV. – 2022. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Y3q7Ay532qI&t=268s>.
34. Орлова В. На Одещині сталося подвійне самогубство: чоловік повісився після смерті підлітка. Уніан. URL: <https://www.unian.ua/incidents/na-odeshchini-stalosya-podviyne-samogubstvo-cholovik-povisivsya-pislya-smerti-pidlitka-novini-odesi-11878248.html>.
35. Психологічна оцінка суїцидального ризику у військовослужбовців / [О. М. Кокун, Н. А. Агаєв, І. О. Пішко та ін.]. – Київ, 2019. – 206 с.
36. ПТСР та загострення хронічних хвороб: як війна вплине на здоров'я українців [Електронний ресурс] // Слово і діло. – 2022. – URL:

- <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/01/infografika/suspilstvo/ptsr-ta-zahostrennya-xronichnyx-xvorob-yak-vijna-vplyne-zdorovya-ukrayincziv>.
37. Пірікс Д. Самогубство та медіа: критичний огляд. Міжнародний довідник із запобігання самогубствам, друге видання / Д. Пірікс, Л. С. Тоо, М. Д. Шпіттал. – 2020. – С. 547–566.
38. Руда О. 14-річна дівчина записала передсмертне відео і кинулась під потяг: подробиці трагедії у Львові. ТСН. URL: <https://lviv.tsn.ua/14-ridna-divchina-zapisala-peredsmertne-video-i-kinulas-pid-potyag-podrobici-tragediyi-u-lvovi-1984192.html>.
39. Руда О. Стояла на поручнях мосту: у Хмельницькому врятували жінку від самогубства (фото). ТСН. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/stoyala-na-poruchnyah-mostu-u-hmelnickomu-vryatuvali-zhinku-vid-samogubstva-foto-1982410.html>.
40. Репортаж про самогубство: Рекомендації для ЗМІ. // American Foundation for Suicide Prevention.
41. Рейтинг топ веб-сайтов [Електронний ресурс] – URL: <https://www.similarweb.com/ru/top-websites/ukraine/news-and-media/>.
42. Самогубство [Електронний ресурс]. – 2021. – URL: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/suicide>.
43. Самогубство в світі. Глобальні оцінки охорони здоров'я. // World Health Organization. – 2019. – С. 32.
44. Спілкування про самогубство [Електронний ресурс] // Mindframe – URL: <https://mindframe.org.au/suicide/communicating-about-suicide>.
45. Стек С. Самогубство в ЗМІ: кількісний огляд досліджень, заснованих на невігаданих історіях. Самогубство та поведінка, що загрожує життю / С. Стек. – 2005. – №35. – С. 121–133.
46. Спільний акт узгодження № 2 Висвітлення засобами масової інформації теми суїциду [Електронний ресурс] // Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення. – 2017. – URL:

- <https://www.nrada.gov.ua/spilnyj-akt-uzgodzhennya-2-vysvitlennya-zasobamy-masovoyi-informatsiyi-temy-suyitsydu/>.
47. «Сині кити» та «білий шум»: Як нагнітається паніка навколо теми підліткових суїцидів [Електронний ресурс] // hromadske. – 2017. – URL: <https://hromadske.ua/posts/syni-kyty-panika-navkolo-pidlitkovykh-suitsydiv>.
48. У Києві 61-річна жінка намагалася накласти на себе руки через хворобу чоловіка. ТСН. URL: <https://kyiv.tsn.ua/u-kiyevi-61-richna-zhinka-namagalasya-naklasti-na-sebe-ruki-cherez-hvorobu-cholovika-2108137.html>.
49. Україна збирається діяти щодо високого тягаря самогубств. // Injury Prevention. – 2023. – №29. – С. 272.
50. Філіпс Д. П. Ефект Вертера: самогубство та інші форми насильства є заразними / Д. П. Філіпс. // The Sciences. – 1985. – №25. – С. 32–39.
51. Філіпс Д. П. Самогубства, смертельні випадки на автомобілях і засоби масової інформації: докази теорії навіювання / Д. П. Філіпс. // Американський журнал соціології. – 1979. – №84. – С. 1150–1174.
52. Хотон К. Самоушкодження та суїцид у підлітків / К. Хотон, К. Е. Сандерс, Р. К. О'Коннор, 2012. – (The Lancet). – С. 2373–2382.
53. Хмельницька В. У Москві з нагородної зброї застрелився генерал розвідки у відставці. ТСН. URL: <https://tsn.ua/svit/u-moskvi-z-nagородnoyi-zbroyi-zastrelivsia-general-rozvidki-u-vidstavci-2087497.html>.
54. Чи повинні журналісти висвітлювати випадки самогубств? Аналіз психолога [Електронний ресурс] // dm media sapiens. – 2017. – URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/19624/2017-09-13-chy-povynni-zhurnalisty-vysvitlyuvaty-vypadky-samogubstv-analiz-psykhologa/>.
55. «Червона рута» – ліричний гімн України та смертний вирок для його автора Володимира Івасюка. ТСН. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/chervona-ruta-lirichniy-gimn-ukrayini-ta-smertiy-virok-dlya-yogo-avtora-volodimira-ivasyuka-2267038.html>.
56. Чабаненко М. В. Інтернет-ЗМІ як складова частина системи засобів масової інформації України: монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2011. 183 с.

57. Шевченко Ю. У Польщі українець повісився на дорожньому знаку. ТСН.
URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-polschi-ukrayiniec-povisivsya-na-dorozhnomu-znaku-1956853.html>.
58. Що потрібно знати про суїцид серед підлітків? [Електронний ресурс] // ВСП "Козелецький фаховий коледж ветеринарної медицини БНАУ". – 2018. – URL: <http://techvet.com.ua/index.php/22-storinka-psykholoha/125-shcho-potribno-znaty-pro-suitsyd-sered-pidlitkiv>.
59. Яким джерелам інформації найбільше довіряють українці – опитування. Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/273036-akim-dzerelam-informacii-najbilse-doviraut-ukrainci-opituvanna>.